

نشست معرفی و نقد کتاب «تاریخ جهانی جنگ و صلح، ارتش آلمان نزدیک دروازه های مسکو»

نشست معرفی و نقد کتاب «تاریخ جهانی جنگ و صلح، ارتش آلمان
نزدیک دروازه های مسکو» از سوی مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی
دانشگاه تهران و مرکز مطالعات عالی بین‌المللی دانشگاه تهران با حضور
دکتر الهه کولایی، استاد گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران، دکتر رکسانا
نیکنامی عضو هیات علمی گروه مطالعات منطقه‌ای دانشگاه تهران و دکتر
عابد نوروزی، پژوهشگر مرکز مطالعات اوراسیای مرکزی دانشگاه تهران
روز سه شنبه ۹ تیر ۱۴۰۵ در دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران
برگزار شد.

در این نشست دکتر الهه کولایی، دکتر نیکنامی و دکتر نوروزی به بررسی
ابعاد این اثر پرداختند. کتاب که توسط زنده‌یاد محمد آبکار از روسی
ترجمه شده و ویرایش آن بر عهده آقای دکتر اعتصام و خانم مونا فغانی
بوده، به مقاومت مردم شوروی در برابر حمله نازی‌ها در جنگ جهانی دوم
می‌پردازد. دکتر کولایی با یادآوری سال‌گشت درگذشت مترجم در تیرماه
۱۴۰۲، هدف مرکز را شناسایی منافع ایران در منطقه اوراسیا خواند و بر
درس‌های مقاومت و امید در این کتاب تأکید کرد. وی خاطرنشان ساخت
که در کنار «ژنرال زمستان»، که در تاریخ روسیه بارها به یاری ملت روس
آمد و مقاومت مردم در روستاها و شهرها در شکست ارتش هیتلر نقش

داشت. این پیام پایداری برای جامعه ایران پس از جنگ‌های اخیر نیز الهام‌بخش است.

دکتر نیکنامی ریشه‌های جنگ جهانی دوم را در پیمان ورسای و سیاست مماشات بریتانیا دانست که با هدف آرام‌سازی هیتلر و خرید زمان برای تقویت نیروی هوایی خود، امتیازهایی به آلمان داد. وی به فضای دوقطبی چپ و راست افراطی در اروپا اشاره کرد و گفت که بریتانیا با تقویت راست افراطی (هیتلر) درصدد مهار کمونیسم شوروی برآمد. اوج این سیاست در کنفرانس مونیخ (۱۹۳۸) رقم خورد که به پیوسته‌سازی سودت به آلمان انجامید. شش ماه بعد، اشغال کامل چکسلواکی رخ داد. دکتر نیکنامی سپس به پیمان مولوتف-ریبن‌تروپ میان شوروی و آلمان (چپ و راست افراطی) اشاره کرد که به تقسیم اروپا و حمله به لهستان و آغاز جنگ جهانی دوم منجر شد. حمله آلمان به شوروی در ۲۲ ژوئن ۱۹۴۱ با سه میلیون سرباز آغاز شد. برخلاف تصور مقاومت یکدست، ورود آلمان به اوکراین با استقبال روبه‌رو شد که ناشی از قحطی دوره استالین بود. برنامه آلمان برای تصرف سریع شوروی در زمستان شکست خورد و «ژنرال زمستان» به کمک ارتش سرخ آمد. سرانجام ۹۱ هزار سرباز آلمانی اسیر شدند که تنها ۵ هزار نفر پس از سال‌ها کار اجباری در سیبری به میهن بازگشتند.

سپس دکتر نوروزی بر اهمیت کتاب‌های تاریخ دیپلماسی برای پژوهشگران روابط بین‌الملل تأکید کرد و انقلاب بلشویکی ۱۹۱۷ را مهم‌ترین رویداد اوراسیا دانست که به شکل‌گیری شوروی انجامید. کتاب موردنظر که از زبان روسی ترجمه شده، از نگاه ارتش آلمان و مبتنی بر اسناد تاریخی است. این اثر سه فصل دارد: فصل اول به برنامه‌ریزی نازی‌ها برای حمله برق‌آسا به شوروی و شکست آن، عقب‌نشینی‌های ۱۹۴۱ و جنایت‌های

سربازان آلمانی می‌پردازد و روابط فرماندهان با هیتلر را بررسی می‌کند. نقطه ضعف این فصل، فاصله زیاد تیتراست.

فصل دوم که تکمیل‌کننده فصل اول است، به مقاومت آلمان، طرح‌های دفاعی زمستانی، فروپاشی گروه زرهی چهارم و تحولات سپتامبر ۱۹۴۱ می‌پردازد. فصل سوم از نظر نوروزی جذاب‌ترین بخش است که وضعیت روحی-روانی سربازان آلمانی را بر اساس اسناد واکاوی می‌کند؛ ناامیدی از شکست در برابر مقاومت روس‌ها و تأثیر اخبار جنگ بر تضعیف روحیه آن‌ها از محورهای این فصل است. از نقاط قوت کتاب، استفاده از اسناد دسته اول و حتی اسناد رقیب، ترجمه روان و پرداخت جزئی‌نگرانه به موضوع است. نقدهای وارد بر کتاب شامل نبود زیرنویس‌ها، نبود نقشه و ضمیمه و نیز خستگی ذهن خواننده در فصل اول به دلیل فاصله زیاد تیتراست.